

Statistikken viser at mange slutter på yrkesfaglige studieretninger. Opp til 30 % slutter i løpet av første del av skolegangen. Da må det være noe galt, sier mange, men må det egentlig det?

Tanker om frafallet i videregående skole og utfordringer ved yrkesfaglig utdanning

Kurt Einar Stokke,
høyskolelektor,
Høgskolen i
Akershus.
Privat foto.

Alle fikk rett til videregående utdanning i forbindelse med R94, og har frafallet blitt så mye verre etter Kunnskapsløftet? Noen ser ut til å mene at det er verre nå enn det var før.

Gjennom forskning er det funnet andre forklaringer, bl.a. lokale utdanningsforskjeller. Nord-Norge har gjennom hele etterkrigstiden vært på sisteplass når det gjelder befolkningens utdanningsnivå, og Finnmark har befunnet seg på bunnen når det gjelder dette. Forklaringer og gode begrunnelser for dette er gitt, uten at jeg skal komme inn på det her.

Tidligere var det ikke alle som fikk tilbud om videregående utdanning. Noen av de unge ble plassert i «arbeidsledighetskøen», eller de gikk rett ut i arbeid. Mindre av dette er en god utvikling, vil mange av oss si. Nå sperrer vi opp øynene og synes det er noe alvorlig feil når «disse» ikke vil gå på skole. Etter 10 år på skolebenken er det mange som er trøtte av skolelivet, og er det egentlig så mer-

kelig? Mange «skoletrøtte» velger yrkesfag, for de må jo gå på skole? Jeg har vært faglærer i 20 år og har

«Hva er det elevene vil, og hva får vi ikke til?»

vært med på et par reformer. Med R94 kom retten til videregående utdanning, og

det var noe nytt for mange av lærerne, skolene og samfunnet for øvrig. De ulike yrkesfagene ble omorganisert i form av brede «faglige» kurs som en start og utgangspunkt for yrkesorientering og videre karrierevalg. Dette skulle bl.a. motvirke stor horisontal forflytning i skolesystemet. R94 skulle gjøre noe med dette ved å slå sammen og synliggjøre/presentere beslektede yrker i såkalte grunnkurs med større bredde.

Vi kan undre oss over navnet og drøfte kunnskaps- eller kompetanse-løft, men den nye reformen er en realitet. Den ble planlagt av Kristin Clemet, (H), satt i verk av Øystein Djupedal, (SV), videreført og evaluert nå av Bård Vegard Solhjell (SV). Med andre ord et ganske tverrpoli-

tisk prosjekt. Frafallet ved yrkesfaglige studieprogram er like stort. Hva er det som tilbys dagens ungdom ved de praktiske utdanningene i den offentlige videregående skolen?

Nye læreplaner er utarbeidet for enda bredere programområder. Kurs med et bredt utvalg av ulike yrker er samlet i en og samme læreplan. Her er det såkalte beslektede fag og yrkesområder som er «konstruert» sammen.

Hvordan takler skolen dette, og hva er det vi tilbyr de skoletrøtte elevene?

Hvordan blir læreplanene tolket og utført i praksis?

Hvordan blir det lagt til rette organisatorisk, investeres det i yrkesfaglærernes kompetanse/mangel på kompetanse, investeres det i verksteder og andre fasiliteter/rammer? Hva må til for at elevene får en reell opplevelse av det enkelte yrket før de skal gjøre sine valg for videre utdanning og opplæring?

Er det en urealistisk tilnærming og presentasjon av yrkene som foregår, gjennom mer teori, lærebøker og snakk om yrkene? Det er min oppfatning at dette i stor grad er hverda-

gen ute i skolen, og dette kan medføre og bidra til at elever som kommer fra ungdomsskolen som skoletrotte rett og slett ikke orker mer.

Jeg har vært en runde i landet og besøkt en del skoler fra Kristiansand i sør til Alta i nord, og jeg velger å ta utgangspunkt i min egen bakgrunn innenfor byggfagene.

Avdelingene og linjene er preget av tradisjoner og lærere med ensartet bakgrunn. Mange tømre jobber ved disse utdanningsløpene. Når disse lærerne skal opptre med yrkesstolthet og faglig tyngde, så sliter de. De blir bedt om, og har tatt på seg å undervise og legge til rette for læring innenfor fagområder de ikke har nødvendig yrkeskompetanse i. Et eksempel fra en annen verden i skolen, (mulig noe søkt, men dog): Hvis engelsklæreren blir pålagt, og tar på seg å undervise i fransk, vil nok elever på de linjene også vurdere hva de vil bruke tiden sin på.

Dette er et dilemma som vi ikke kommer utenom og som elevene opplever og registrerer.

Det er store utfordringer med bl.a. frihet til valg og lokale tilpasninger i de nye læreplanene. Den nye strukturen er en blanding av yrkesorientering og faglig fordypning, tenker her på prosjekt til fordypning (PTF) som utgjør en del av Vg1 for eksempel. Her skal ideelt sett elevene få boltre seg i sine konkrete ønsker og valg. Så kan man selvfølgelig snu nesa bakover og si at elevene skal få bli det de vil og gjøre som de vil. Men da er vi tilbake før R94, og det var som sagt en annen skole enn den vi har i dag. Elevene har fått en rett, og da må en også kunne forlange at de jobber ut i fra de læreplaner som foreligger. I OECD-rapporten, Learning for Jobs, sies det at yrkesfagutdanningen er for mye styrt av ungdommens ønsker i Norge. (De tenker særlig på arbeidsmarkedets behov.)

Det er en komplisert utfordring og vanskelig å peke på konkrete tiltak som kan bidra til mindre frafall.

Noen forslag som ligger i Karlsenutvalgets NOU 18/08 - Fagopplæring for framtida, kan bidra med noe.

«Så kom Kunnskapsløftet.»

Jeg vil her spesielt trekke fram punktet om yrkesretting av fellesfagene.

Det må tenkes nytt på mange felt, muligens på alle felt innenfor yrkesfaglige utdanningsveier.

- Må lærerne finne seg i å ha en annen tilhørighet, bruke sin kompetanse på flere skoler for å fylle en stilling?
- Er den tradisjonelle timeplantningen i skolen egnet for framtidens yrkesopplæring?
- Kan, og må, skolene bli pålagt å samarbeide og utveksle elever og lærere?
- Må fylkeskommunen som skoleeier tenke på og legge til rette for at skolene skal ha sin kompetanse og styrke på ulike yrker (temaskoler) innenfor de ulike programområdene?
- Er pengestrømmen, med stykkpris, hensiktsmessig, eller styrer dette for mye av den organiseringen som foregår?

Slike spørsmål er sikkert ikke populære i alle kretser, men når det skal tenkes nytt og ikke minst legges opp til at elevene skal kunne se nytteverdi i å bruke tid på skolen, bør alle relevante spørsmål drøftes.

Det må legges til rette for at elevene opplever og erfarer de ulike yrkene på en praktisk/realistisk måte. Det krever lærere med yrkeskompetanse og praktisk erfaring fra de ulike yrkene. Det krever verksteder, maskiner og utstyr av ulik karakter. Det

krever et utstrakt samarbeid skoler i mellom, det krever samarbeid mellom skole og bedrift – ikke en offentlig skole som er avhengig av svingningene i bedriftenes og næringslivets aktivitet og etterspørsel.

Vi må få på plass en moderne yrkesorienterende og yrkeskvalifiserende utdanning og opplæring. De to årene elevene skal være på skolen, må de i størst mulig grad være der, men da må vi investere i disse studieretningene på en fornuftig måte og med fokus på elevenes oppdragelse og læring. Hvis dette skjer, er jeg sikker på at en god yrkesorienterende del av skoletida bidrar til at færre elever slutter. Men det krever gode rammebetingelser for slik opplæring. Yrkesfagene har blitt «dyttet» inn i en «annen» lærertradisjon i forbindelse med sammenslåingen av den videregående utdanningen. Yrkesfagene har blitt del av allmennfagene tradisjon. I veldig liten grad, om noen, har den allmennfaglige tradisjonen tilpasset seg den yrkesfaglige. Kan skje vi nå skal se på og gjøre noe med dette for at skolehverdagen for yrkesfagelevne kan oppleves som motiverende og engasjerende.

Som sagt mange muligheter og store utfordringer, muligens uoverkommelig på kort sikt. Her skal arbeidstakerorganisasjoner, elevorganisasjoner,

skoleeiere og flere tenke og jobbe sammen for å lykkes. Det er en krevende jobb, men vi har så vidt begynt. Håper at dette

kan være et bidrag til videre diskusjoner om en komplisert utfordring som foreløpig har flere spørsmål enn svar. Det må også tilføres forskningsmidler som kan disponeres fritt og uavhengig, slik at en kan skaffe seg et grunnlag for videre arbeid.

KURT EINAR STOKKE,
høgskolelektor, Høgskolen i Akershus

«En komplisert utfordring som foreløpig har flere spørsmål enn svar.»